

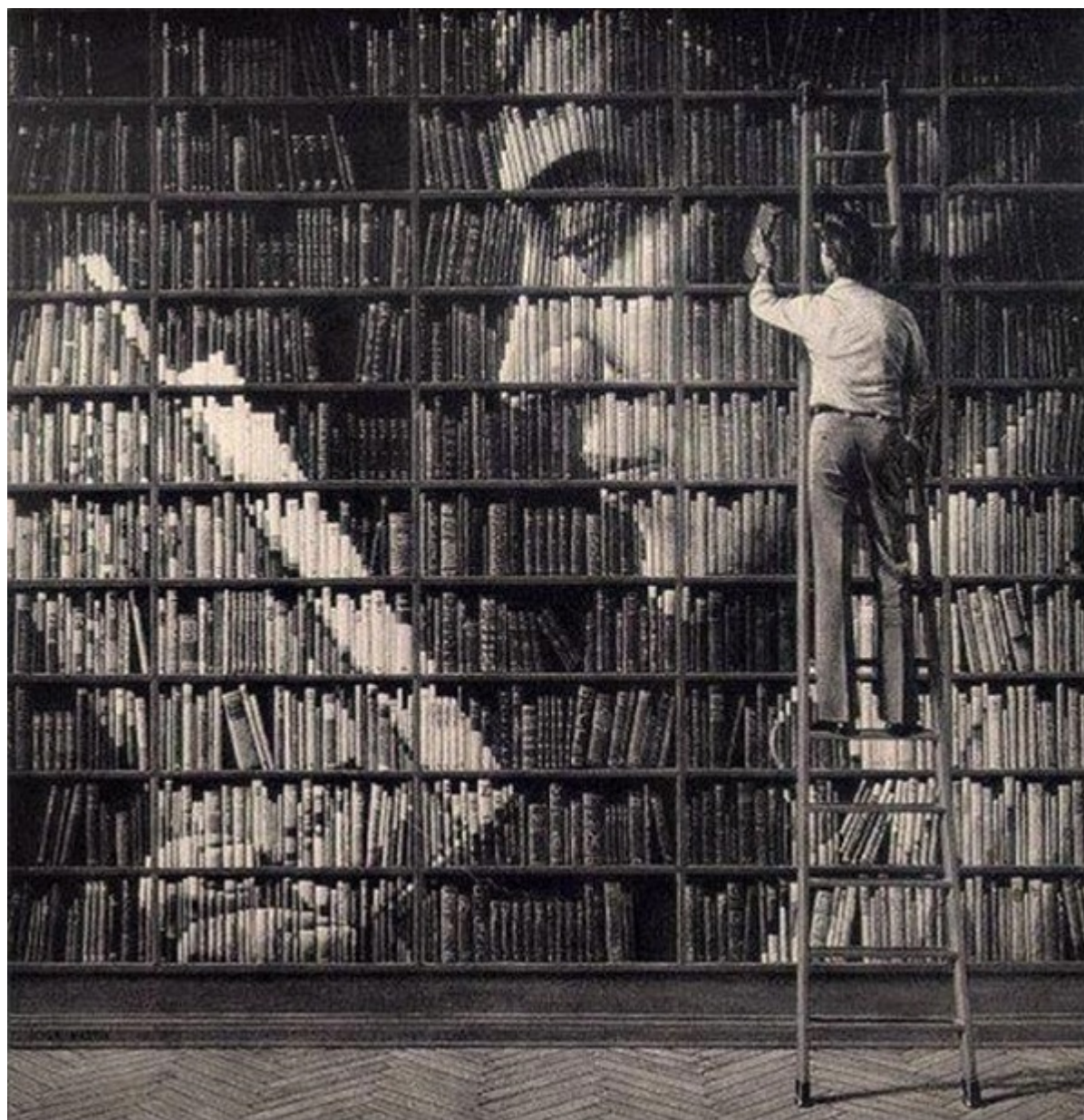
21 Οκτωβρίου 2015

Ο διάλογος της Θεολογίας με τη Λογοτεχνία (Ηρακλής Ψάλτης, φιλόλογος)

/ [Πεμπτούσία](#)

Πώς διαρθρώνεται ο διάλογος της Θεολογίας με τη Λογοτεχνία; Η μελέτη του φιλόλογου κ. Ηρακλή Ψάλτη σχετικά με τα θέματα της αμαρτίας και της λύτρωσης στο έργο του Γ. Βιζυηνού, από την άποψη της Ορθόδοξης Θεολογίας (προηγούμενη δημοσίευση: <http://bitly.com/1RuhbmO>), δίνει τους ορισμούς για τα προκαταρκτικά αυτού του διαλόγου.

Πηγή: <http://tvxs.gr/>

4. ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ-ΘΕΟΛΟΓΙΑ: ΕΝΑΣ ΕΝΔΙΑΦΕΡΩΝ ΔΙΑΛΟΓΟΣ

4.1 Ορισμοί λογοτεχνίας και θεολογίας

Λογοτεχνία (ετυμ.: < λογοτέχνης < λόγος + τέχνη <τίκτω = γεννώ, δημιουργώ[254]) είναι -σύμφωνα με το λεξικό- τα γραπτά κείμενα που δεν περιορίζονται στην επικοινωνία, αλλά παράγονται με αισθητικές αξιώσεις και αναζητήσεις ποιότητων και αξιών[255]. Ο σύγχρονος κριτικός της λογοτεχνίας Δημήτρης Τζιόβας εκτιμά ότι συνιστά μάταιη απόπειρα να επιχειρήσει κάποιος να δώσει οριστικούς ορισμούς στο ερώτημα τι είναι λογοτεχνία, διότι κάθε απάντηση είναι προσωρινή, εποχικά φορτισμένη, ιστορικά και ιδεολογικά βεβαρημένη, ίσως και μεροληπτική και σίγουρα υποκειμενική[256]. Η λογοτεχνία ως τέχνη του λόγου, καθιερώνεται σταδιακά από τον 19^ο αιώνα, όταν διαφοροποιείται από

άλλα κείμενα, τα οποία έχουν στόχο να πληροφορήσουν ή να επιχειρηματολογήσουν[257]. Η λογοτεχνία καθίσταται τελικά ένας τρόπος να πάρουμε θέση σε σχέση με τις αξίες της κοινωνίας μας[258].

Στην περίπτωση του Βιζυηνού η λογοτεχνία συναντά και την ψυχολογία, αφού την επιστημονική του κατάρτιση στη νέα τότε επιστήμη της Ψυχολογίας, την αξιοποιεί στη συγγραφή των διηγημάτων του «ψυχογραφώντας» μοναδικούς αφηγηματικούς ήρωες στη νεοελληνική λογοτεχνία, όπως διαφαίνεται στη συνέχεια.

Θεολογία (ετυμ.: < θεολόγος < Θεός + λέγω/λόγος[259]) είναι η επιστήμη που μελετά ό,τι σχετίζεται με τον Θεό, όπως αυτός παρουσιάζεται στις διάφορες θρησκείες[260]. Ο Αριστοτέλης την θεωρεί την πρώτη θεωρητική επιστήμη η οποία, μάλιστα, κατέχει την κορυφή της πυραμίδας των επιστημών[261]. Η Δύση ακολουθώντας την ελληνική φιλοσοφική παράδοση, τον Σταγειρίτη φιλόσοφο («Μετά τα Φυσικά»), θεωρεί τη θεολογία επιστήμη [Θωμάς Ακινάτης (Tommaso d'Aquino, περ. 1226-1274 μ. Χ.), «Summa Theologica»], χωρίς να αποκλείει πλήρως το μυστικό στοιχείο, και γι' αυτό αντικειμενικοποιεί την ύπαρξη του Θεού και Τον μελετά ως θέμα (αντικείμενο) ειδικής και εξονυχιστικής έρευνας ακολουθώντας τους κανόνες της τυπικής λογικής. Μια τέτοια κατανόησή της δημιουργεί ερμητικούς αποκλεισμούς για οτιδήποτε δεν αναφέρεται στο θείο και στην υπόστασή Του. Συνεπώς, η θεολογία ως επιστήμη δεν εντάσσει στη σφαίρα των ενδιαφερόντων της τους ανθρώπους, τη φύση, τους θεσμούς, την τέχνη του ανθρώπινου λόγου[262].

Θεολογία, σύμφωνα με την ορθόδοξη παράδοση, είναι αφενός ο λόγος του Θεού και αφετέρου ο λόγος για τον Θεό, ο οποίος υποδηλώνει, όμως, μόνο τη γνώση των ενεργειών και των πράξεων του Θεού[263]. Οι Πατέρες -Κλήμης Αλεξανδρείας, Βασίλειος Καισαρείας, Γρηγόριος Νύσσης, Ιωάννης Δαμασκηνός, Γρηγόριος ο Θεολόγος, Γρηγόριος Παλαμάς- την «διακρίνουν» σε επιστημονική και χαρισματική θεολογία[264] και πιστεύουν ότι η διπλή αυτή μεθοδολογία -χωρίς να συγχέεται η μία με την άλλη- οδηγεί στη θεογνωσία και τη θεοπραξία.

Γνώση των ενεργειών του Θεού διαθέτει ο άνθρωπος, όταν έχει μέθεξη στο θείο μυστήριο. Η κοινωνία με τον Θεό προσφέρει τη δυνατότητα στον άνθρωπο της κατά χάριν γνώσης της ύπαρξής Του, γιατί η πρωτοβουλία της βιωματικής γνώσης του Θεού ανήκει στον ίδιο τον Θεό[265], ο οποίος καλεί τον άνθρωπο με αγάπη και ελευθερία σε κοινωνία[266]. Οι εκφαντορίες του τριαδικού Θεού είναι η παρουσία της δόξας Του στον κόσμο και η εν λόγω δόξα γεφυρώνει την απόσταση μεταξύ άκτιστου Δημιουργού και των κτιστών δημιουργημάτων. Η ανταπόκριση των βροτών στη δόξα του Θεού είναι η ευχαριστιακή δοξολογία, η οποία μαρτυρεί μια στάση ζωής στην οποία οι θνητοί αναφέρουν την ύπαρξή τους στο Θεό στο

βαθμό που πιστεύουν ότι ο Θεός είναι ο δημιουργός τους και η πηγή τής ύπαρξής τους. Άρα, οι όροι «δοξολογία» και «θεολογία» γίνονται ταυτόσημοι[267].

Μια τέτοια, όμως, προσέγγιση της θεολογίας επιτρέπει και σε άλλα «αντικείμενα» να αποκτούν θεολογική σημασία, εφόσον εκλαμβάνονται ως «σημεία» αναγνώρισης της δόξας του Θεού[268]. Ο άνθρωπος -ως ψυχοσωματική οντότητα- προσεγγίζοντας τον Θεό διαπιστώνει με μεγαλύτερη σαφήνεια ότι ολόκληρη η Κτίση ως θεία δημιουργία και η τέχνη ως ανθρώπινη ποίηση αποτελούν μέσα κοινωνίας με τον Θεό[269]. Έτσι, θα μπορούσε να διακρίνει κανείς τη θείκη παρουσία και δόξα σε κάθε έκφραση της ανθρώπινης δημιουργικότητας· σε ένα πίνακα ζωγραφικής, σε μια τεχνολογική εφεύρεση, στη δημιουργικότητα της εργασίας, σ' ένα πρωτοποριακό μουσικό έργο, σ' ένα αρχιτεκτονικό αριστούργημα ή και σε ένα λογοτεχνικό κείμενο. Ο άνθρωπος μπορεί κάθε φορά να διακρίνει πίσω από το «δώρο», τη δημιουργικότητα, τον «Δωροθέτη», τον Θεό.

[Συνεχίζεται]

[254]«Λογοτεχνία» στο *Νέο Λεξικό της Ελληνικής* (Αθήνα: Εκδόσεις Σταφυλίδη, 1995)σ.685.

[255]«Λογοτεχνία» στο *Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής* στην ηλεκτρονική διεύθυνση: http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/triantafyll (ημερομηνία ανάκτησης: 2-12-2013).

[256]Σπ. Αθανασοπούλου-Κυπρίου, «Ορθοδοξία και Λογοτεχνία», σελ. 81-135, στο *Η Ορθοδοξία ως Πολιτισμικό επίτευγμα και τα προβλήματα του σύγχρονου ανθρώπου*, τόμος Γ', *Ορθοδοξία και [Μετά-]Νεωτερικότητα* (Πάτρα: Εκδόσεις Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου, 2008)σ.81-135, εδώ σσ.83-84.

[257]Τ. Ήγκλετον, *Εισαγωγή στη θεωρία της λογοτεχνίας*, μετ. Δημήτρης Τζιόβας (Αθήνα: Εκδόσεις Οδυσσέας, 1989)σ.44.

[258]Τ. Τοντόροφ, *Κριτική της κριτικής*, μετάφραση Γιάννης Κιουρτσάκης (Αθήνα: Εκδόσεις Πόλις, 2006)σ.191.

[259]*Νέο Λεξικό της Ελληνικής*, όπ. παρ., σ.489.

[260]Γ. Μπαμπινιώτης, όπ. παρ., σ.746.

[261]Α. Μαράς, «Αποφατική και καταφατική θεολογία στους Πατέρες» στο Α. Μαράς, Η. Τεμπέλης, Χ. Τερέζης, Σ. Τριαντάρη *Η Ορθοδοξία ως κληρονομιά*, τόμος

Γ', *Θεολογία και Φιλοσοφία στην Εποχή των Πατέρων* (Πάτρα: Εκδόσεις Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου, 2008)σ.303-238, εδώ σ.306.

[262]Σπ. Αθανασοπούλου-Κυπρίου, *όπ. παρ.*, σσ.89-90.

[263]Σπ. Αθανασοπούλου-Κυπρίου, *όπ. παρ.*, σ.90.

[264] Ν. Ματσούκα, *Δογματική και Συμβολική Θεολογία*, τόμος Α' (Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Π. Πουρναράς, 2009)σ.137-149.

[265] Γαλ. 4. 5 «*Nũn δέ ἐγνόντες Θεόν, μᾶλλον δέ γνωσθέντες ὑπό Θεοῦ*».

[266]Σπ. Αθανασοπούλου-Κυπρίου, *όπ. παρ.*, σελ. 91.

[267]Σπ. Αθανασοπούλου-Κυπρίου, *όπ. παρ.*, σελ. 92.

[268] Σπ. Αθανασοπούλου-Κυπρίου, *όπ. παρ.*, σελ. 92.

[269]Σπ. Αθανασοπούλου-Κυπρίου, *Κείμενα για το τίποτα Μια συνάντηση θεολογίας και λογοτεχνίας με αφορμή τα έργα του Σάμουελ Μπέκετ* (Αθήνα: Εκδόσεις Αρμός, 2009)σ.152.